

ЗБИРКА НА ТРИ КАМЕНА СТУБА

Марко Ђорђевић, *Кјароскуро*, Народна библиотека „Стеван Раичковић”, Кучево 2025

Нова песничка збирка Марка Ђорђевића, под насловом *Кјароскуро*, доноси нам причу о дозивању светлости и таме, као и о игри смелих контраста, која је вековима непресушан извор уметничке инспирације. Ова ефектно компонована збирка представљена је публици крајем 2025. године у издаваштву Народне библиотеке „Стеван Раичковић” у Кучеву. Песнички субјекат из позиције светлости дозива оног ко је на позицији таме, и тако смо сведоци симболичког дијалога живота и смрти. Овај разговор одвија се комешањем гласова који се налазе у стиху и у његовим белинама. Песме су организоване у три градацијски распоређена циклуса: „Чујем”, „Трепери” и „Круг”, који имају девет, једанаест и десет песама.

У првом циклусу, „Чујем”, преовлађују чулни и тактилни осети, који стварају интимну и рефлексивну атмосферу. Лирски субјекат често без снаге и кроз реминисценције ослушкује тишину. Његова лиминална позиција, приказана у песми под насловом „Тражим”, најјаснија је у жељи да се представи кроз оптику своје растргнуте природе која је „на рубу прелома”. Он се у сусрету са смрћу повезује са прецима који испуњавају породични дом, стварајући осећај континуитета и припадности. Потом бива увучен у општу повезаност са природом у песми „Први траг (2)”, што потврђују стихови: „да је свако дрво на свету некад било девојка / Ни да су гране у венцу на вратима једном били прсти твоје мајке...”, чиме наглашава симболичку снагу природе и сећања, и увлачи читаоца у не-простор, односно место симбиозе свих ствари и домовину сенки и сећања. Као посебно песнички успела издваја се песма „Да не заборавиш”, у којој лирски субјекат у исповедном тону мери своје биће немерљивим стварима, дајући читаоцима своју душу кроз стихове који наликују кухињском рецепту, чиме се свакодневни живот спаја са унутрашњим светом. Прва трећина збирке испуњена је носталгијом и ослушкивањем прошлости. Појављује се мноштво мотива и слика детињства, укључујући старе куће, рођаке, фотографије и цртане филмове, који доприносе интимном и рефлексивном тону песама. На крају ове трећине осећа се благи прелаз у наредну целину збирке. Промена атмосфере осећа се у песмама „Тамо где ме се сећаш” и „Чекајући мај”, где маестралним избором наслова и симбола аутор уводи читаоца у простор таме, мртвог и статичног, што је контраст претходном тужном и реминисцентном тону. Ова промена подешена је попут прекидача светла, али оне врсте чија је особеност постепено помрачење светлости. Последњим стихом овог дела књиге аутор антиципира наредно, користећи финалну реч *тjрејери*.

Друга трећина збирке управо је индикативно насловљена са „Трепери”. У њој преовлађују визуелни осети, а поред чула вида доминантан је и људски говор, односно непрестано дозивање, *трејерење* гласних жица. Овај циклус садржи једанаест песама, графички је приказан као најдужи и има централну позицију, тако да се може посматрати као средишња мисао читаве збирке. Смрт је у овој целини приказана оваплоћено, предметно и свеprisутно. Поменуте аудитивне сензације виде се у стиховима песама „Кад пријатељима причаш о мени”, „Кад пријатељима причаш”, „Кроз кожу као некад” и „Где смо били најдуже”. У њима се анафорски понављају речи: *глас, трејерење, нечујно, чујем и шајћућем*. Визуелни набој оваплоћен је мотивом сенке, као савршеним медијумом светлости и таме (итал. *chiaro et oscuro*). Атмосфера је у знаку оностраног, граничног и неодређеног простора. У питању је предео где бораве сећања, светлост, сенке, стакло и дим. Као резултат немогућности додирати *оне* стране, песник остаје заглављен у свом свету сећања. Будући да је читаву збирку обележила смрт и недостајање драге особе, читаоцима се намеће задатак њеног откривања. Тако поступно, приближавајући се ка трећем циклусу „Круг”, читалац може да прати знакове које нам песник оставља. Посматрајући ове песничке поступке Марка Ђорђевића, можемо га унеколико поетички окарактерисати као креативног настављача Владислава Петковића Диса, Лазе Костића, и других песника сличног сензибилитета. У песми „Кроз кожу као некад”, светим речима песник назива речи: *мајка, гејше, име*. На тај начин долази се до разрешења – улога мајке као недостајуће фигуре открива се у наредној песми „Где смо били најдуже”. Мајка је приказана аудитивно као она која је љуљала, успављивала, певушила, умиривала, шапутала, односно као заштитничка фигура и симбол спокоја. Читаоцима посебно може бити интересантна песма „Испод онога што остаје”, где су приказани коњи у народној традицији, познати као хтонске животиње, медијуми између овог и оног света и преносиоци порука. У овој песничкој слици, кроз мали број стихова, изузетно успело приказан је прелазак једног тела из стања материјалног у стање духовног, контрастиран између мотива косе као означаваоца материјалног и телесног и мотива ваздуха као симбола невидљивог и неухватљивог. На крају друге трећине аутор опет промишљеним избором речи најављује последњи циклус симболичког назива „Круг” стиховима: „Молим се прецима и страсно верујем у круг”.

Трећа и завршна целина ове збирке, насловљена као „Круг”, садржи о(круг)ао број песама и чини саму срж, поуку и завршну реч песника упућену својој мајци и успомени на њу, која лелуја у ваздуху и која провезава кроз читаву збирку. Круг симболизује коначно исцељење душе, до чега се долазило кроз стихове ове збирке, где је сама уметност коришћена као лек. Овом целином доминирају осећај опроста, помирења, целовитости и заједништва. Тако је омаж дат мајчинским саветима и прецима,

а радост која се провлачи кроз песме је заправо дубока вера у Васкрсење и поновни обрт круга, поновни састанак са прецима и вером у свет у којем су сви поново заједно. Песник кличе: „све ћу вас видети поново”. Штавише, смрт није приказана као вододелница реке живота, већ је она једноставно само раскршће које чини интегрални део живота. Тако се ова збирка завршава у благом и мирном тону, пуном помирења и наде. Атмосфера која је лелујала између светлости, таме и простора сенке враћена је у садашње светло насловним мотивом круга, као симболом коначног уједињења. Тако постављен, завршетак ове збирке може се схватити као циклус, тј. манифест дуалитета живота који се по својој природи поновно обрће и затвара у себе. Лик мајке посредно је најприсутнији у овој завршној целини, где сведочимо о многим предметима који су њој припадали, те бројним речима које је она изговорила, а које и даље одзвањају у ауторовој подсвести. То су мајчински топле речи, попут: *враћићу се, не брини, сећаш ли се?* Последња, изванредно насловљена песма, „Последњи насловљив тренутак”, поново даје глас мајци, која изговара: „време је за други круг”. Иако је можда значење у овом тренутку помало замагљено, тон је изузетно полетан, обећавајући и пун наде.

Збирка *Кјароскуро* Марка Ђорђевића саодносна је са његовим претходним збиркама и романима и, иако постоји својеврсни дијалог тема и мотива између тих књига, ова збирка се градацијски уздиже изнад осталих, представљајући изванредну исповест таме и светлости, садашњости и сећања. Наиме, како ренесансна сликарска техника кјароскуро представља разговор између поља светлости и таме на платну, тако и ови стихови представљају разговор између мајке и сина, живота и смрти, блиског и далеког у стиховима и његовим белинама. Збирка пева о људској потреби за опростом и причањем неиспричаног вољеним особама, као и о људском усуду да вољене никада не могу да забораве. Њена вредност је у њеној огољеној лепоти, чистој емоцији и универзалности тема. Поред тога, она је врло јасно промишљена и стопљена у песничку књигу чврсте структуре и јасне идеје. Стихови постају место сусрета мисли и емоција и простор у којима се песникова психа у изразито исповедном и вулнерабилном тону оваплотила у маестрално изведеној песничкој форми.

Поред песничког, и графички приказ самог издања је ингениозно спроведен тиме што се камена скулптура приказана на насловници на почетку сваког циклуса благо ротира, правећи на крају пун круг који је и сâм наслов финалне целине. На каменој скулптури приказана је плетеница која је једна од честих мотива ове збирке, поред косе, што чини визуелни идентитет збирке јачим и повезанијим са самим песмама. Три камена стуба ове песме не представљају само ликовни аспект већ су повезани са њеном садржином у више слојева. Пре свега, наведена три стуба еквивалентна су трима чулима на којима почива свака целина, а

то су: вид, додир и слух. Надаље, они представљају и три уметности на којима „стоји” ова збирка: музика, сликарство и књижевност. Музикалност стихова и мноштво аудитивних осета уплићу музичке слојеве у збирку која је повезана са сликарском техником, оваплоћеном у песничким сликама. Најпосле, три камена стуба на којима почива поетика песничке збирке су: тама, светлост и сенка. Светлост и тама налазе се у самом њеном називу, а сенка представља међупростор и тачку спајања две крајности. То је тачка сећања, у којој се налазе лирски субјекат са позиције светлости и његова апострофирана мајка са позиције таме. Овакву књижевну концепцију можемо препознати и код Иве Андрића у приповеци „Јелена, жена које нема”, где је женски принцип приказан космички, астрално и као тачка бескраја. Такође, целокупно дело је у знаку њиховог дозивања и немогућности сусрета. Дакле, можемо закључити да помоћу ова три стуба песник зида храм за мајку, спајајући камене стубове редовима песме и емоције. На крају се поставља питање шта нам то аутор спрема, најављујући последњим стихом да је *време за дрући круї*.

Наталија Г. СТОЈКОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Основне студије
stojkovicc.natalija@gmail.com

НИ КОД МОЈЕ НИ КОД ТВОЈЕ МАЈКЕ

Уршула Хонек, *Полтергајст*, превела с пољског Милица Маркић, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2025

Заручницо, млада Љепосава!
Ту ли тебе суђен данак нађе!
Ни код мога ни код твога двора,
Ни код моје ни код твоје мајке,
Већ у гори под јелом зеленом!

(„Женидба Милића барјактара”, епска народна песма)

Полтергајст је назив за натрпородно биће, неку врсту кућног духа који прави гласне звуке и помера намештај по стану. У хорор филму Стивена Спилберга *Poltergeist* из 1982. године ова појава дуго мучи породицу, док коначно не успеју да дозову назад девојчицу која је била отета од стране злог духа. У филму, девојчица је требало да буде нека врста залого